

UNHA LECCIÓN DE LOUSADA DIÉGUEZ

Poñía Lógica na aula de Latín, un aula que sempre cheira a examen de ingreso, mesturanza dos cheiros da tinta e do papel, bancos mouros, paredes núas; pero a Ética dábase na clase de Agricultura, arumada pol-as resinas das coníferas da Diputazón, cos seus bós bancos de castiñeiro, i-as suas paredes cubertas de láminas con grandes árbores, rexos e perfeitos árbores-tipos, de terras lonxanas e degaradas. Tomaba a lista de memoria e non acougaba moito no sillón: sentábase no esquinal da mesa, a longa mesa cuberta de pano azuado, a leira chá que outros días percorrían co seu renxer de xoguetes caros os modelos de arados e de sementadoras; viña a sentarse cabo de nós, en calquer banco, ou daba voltas de un lado a outro. Por eso os libros de Ética e Dereito tiñan sempre as páxinas sen lixo, porque podía él vir a collelos. Tampouco entraban en aquela clase as novelas, porque ninguén sentía o cansancio das clases longas en que bule o anxeio de que renxa a porta, cando o badel dá a hora, nin anque alguén o sentise se arriscaría a soste a ollada bultrista que lle botaría D. Antonio, por entre os lentes e o sobrancello.

Recórdome alí, a carón de Argüelles, o forte mozo que alanca agora con paso deportista pol-os vieiros industriais de Strasburgo, en leda ronda de cántigas cos belgas i-os rusos; despois de Piñeiro, cos oliños picareiros a frolecar romances de ardicias. Diante, as rapazas: Dorinda, Milagros, Consuelo...

Pero hoxe non están elas, dispensoulles Don Antonio a clase, e nós unha miga acorados, así soios, sin ter diante o peitoril das mozas: fresca vexetazón das brusas e dos echarpes, testas loiras, testas mouras a se incrinaren sobre as libretas, ledas vociñas a comentaren solerminamente. Don Antonio dispensoulles a clase pra ter con nós unha lección íntima, denantes de que remate a nosa compañía.

Estamos soios con él por primeira vez, e

sentímonos un pouco espidos, étranos na i-alma a friaxe do primeiro baño da tempada, cando a pel ceibe se arruffa ô bris levián e branca da mañán. O medo oculto, aquela mágoa do peito que nos afoga os días en que algo malo nos está reservado preme o paxaro do peito. É como unha primeira confesión.

O mestre sabe porqué non se lle contesta a algunha lección, e lee segredos ô redor dos nosos ollos, o mestre leva conta dos que lixan os quince anos no «Bar Carrillo», dos que entran de noite na «Buena Armonía», dos que mercan novelas na casa de Paredes, anque vaian recatando o corpo, achegados ás columnas do soportal. E tamén coñece a que horas pasan algúns pol-as rúas, cara aquí ou cara alá. Nunca falou con ninguén de esto, nunca berrou a ninguén, non sabemos porqué, pero decatámonos de que o sabe. E hoxe falará, estamos certos. Cicais conte os segredos que cada un ten pra os outros, cicais disolva a derradeira porta da cibdá divisada ô lonxe dende a infancia, cicais rache os derradeiros sellos do libro dos misterios que percuramos leer ás furta-delas nos dicionarios e nas fisioloxías e que ledamente entrevemos nas conversas dos pasillos en días de chuvia. Pero non é led o noso anxeio de hoxe.

Don Antonio acentúa o sabor da intimidade, ergue a pulso o sillón ca man dereita, estende o brazo e pecha sin baixar da tribúa unha ventán distante. Bateu a marca. Rega os bancos un respiro de orgulo, e él, moi roxo, moi roxo, morde a labre que estrana a falla do xañuto, limpa os lentes e escomenza: «Nós os mozos...»

Esta lección 2.ª quedará en branco nas libretas, as prumas non corren sobre a branca pista do papel, non vagan os ollos pol-os grandes árbores tipos, nin se abanean os pés arelando o futbol da Gran Vía. Faise en nós un craror que anima e afoga, un deslumbramento que irá con nós toda a vida.

O mestre traza o cadro limiar da lección n-unha conversa de cordial desorden. Fálanos do mais fondo probrema da Ética. Fálanos da nacemento do honor pol-a fortificación da voluntá, de que non é mais valente o que non sinte o medo, senón o que o sinte e o vence, da gran crisis en que se define todo o porvir da mocidade, da sensualidad. «O mozo ha de ser mozo si quer chegar a ser home». Hai unha evocación da Europa tanguista da preguerra, e unha visión da reacción da post-guerra, que en aqueles días escomenzaba a definirse.

Despois o mestre entra mais fondo, en nós. Quen lembrara aquel eloxio da castidá vivificante, aquel endereitarnos cara un ideal, cara unha afición, cara unha constante actividá, pra gardar a nosa mocidade! Despois, a gabanza da muller, aquela beleza en que él adouraba a Dios, a fermosa dona, a irmán, a nai que tiñamos de

lembrar frente ós que soio a buscan como instrumento de pracer.

Logo o mestre escomenza paseniño a exposición da lección. Ó afondare no que sempre tratamos ledamente quéimanos a i-alma. Porqué teríamos tomado a xogo todo aquilo? Porque os nosos pais non nos falarían así?

Tememos que remate, quixéramos que esta fonteliña crara latexase sempre perto de nós. Quixéramos enroitarnos no canle limpo das suas augas.

Rematou: «que cando os outros se murchen, teñamos nós creado un pobo».

Erguémonos calados e saímos sen falar. Fora, as rapazas baralleiras preguntan o qué nos dixo Don Antonio. Ninguén responde. Xa lles falará a elas. Saímos. Cada un, un camiño. Pero hai quen se detén e volta. Algúns tópanse na porta do mestre.

XOSÉ FILGUEIRA VALVERDE

Arquivo Filolóxico e Etnográfico de Galiza

APUNTES DE GEOGRAFÍA LEXIGRÁFICA GALEGA

ALGUNHAS VERBAS D'USANZA CORRENTE EN LOVIOS (OURENSE)

ACUBILLAR=Cobixar.
 ANEL=Anillo.
 ALIANZA=Anillo.
 APOUPAR=Aturuxar.
 APOUPO=Aturuxo.
 ASA=Áa ou ala.
 ASAÑAR=Inflamar.
 AZO=Aceiro.
 AZURRIAR=Azaparrar.
 BANDELLO=Anaco de terra.
 BEIXO=Beizos.
 BOEDO=Cana das bombas.
 BOQUEIRO=Portelo, portairo.
 BUFETE=Mesa pequena.
 CABALIÑO DO DEMO=Libélula.
 CALUNIA=Clás.
 CALLAO=Terra endurecida.
 CANECO=Cántaro.

CARA DESLAVADA=Sinvergonza.
 CARRADOIRO=Camiño pra levar o esforzo ás leiras. (1)
 CASCALLO=Madeira miuda.
 CATALIÑAS (sintir)=Ter saudades.
 CAZOLA=Tixola, sartén.
 Ce=Sién.
 CEIBAR (os bois)=Desxunguilos.
 CEIMENTOS=cimentos.
 CLAVO=Verruga.
 COIRA=Ramera. (2)
 COVELLEIRA=Col, coella.
 COVELLA=id.
 CROÑA=Culata. (3)
 CHAIRO=Chao, llano.
 DESURRAR=Desaugar.
 DESURRO=Desaugue.

(1) Derivado de *carrexar* ou *carrear*, indicando o camiño por onde val o carro.

(2) *Coira* significa *pelixa* ou *pelica*. É un despetivo.

(3) Cf. *curcña*.